

Myšlenky

Myšlenky u sv. Terezie

T. Alvarez,OCD

Slovo Pensamiento má v tereziánských spisech vícero významů. Často odpovídá úkonu myšlení nebo myšlenému. Jindy představivosti nebo představovanému. V jejích textech se často vyskytují pojmy mysl, představivost. Téměř úplně chybí slovo fantazie.

1. Je zajímavé, že v procesu psychologického poznání u Terezie byl moment, kdy si uvědomila, že myšlení není rozum. Zmiňuje to v titulu první kapitoly čtvrtých příbytků: „mluví o uspokojení, že jí bylo dáno pochopit rozdíl mezi myslí a rozumem“. A následně to vysvětluje: „Já sama jsem se často trápila pro nestálost svých myšlenek, avšak ani ne před čtyřmi léty (píše to v r.1577) jsem pochopila ze zkušenosti, že myšlenky, či abychom si lépe rozuměly, představivost není totožná s rozumem... protože rozum je jedna z mohutností duše...“ H 4,1,8. Je zajímavé, že k tomuto objevu nepřišla cestou informace, ale ze zkušenosti. A to předpokládá víc než jednou se zastavit a zpytovat vlastní psychiku.

2. V prvním významu, pensamiento jako úkon myšlení, jsou její příkazy jasné: používat myšlenky pozitivně, nekrmít mysl tématem vlastní bídy (C 39,3). „Je velmi důležité pro začátečníky...no amilanar (nahnat strachu) los pensamientos“ Ž 13,7. „Pozvedat je v Bohu“ Ž 15,10. „Velmi pomáhá mít vysoké myšlenky“ C 4,1. „Vaše myšlenky ať jsou vždycky odvážné“ Konst 2,7. Pečlivě vzdalovat mysl od banálního vzdělává: „Dejme mu (Bohu) mysl volnou a nezaměstnanou jinými věcmi“ C 23,2.

3. V druhém významu, pensamiento jako představivost, Terezie vidí nestálost mysli jako čistý nepořádek v naší psychice. Její příkaz je „nepřikládat tomu důležitost“. „Jedině Bůh ji může spoutat“ H 4,1,8. Je to hlupák (H 4,1,8), klepot mlýna, který, zatímco mele naší mouku, nezabrání pokračovat vůli a rozumem H 4,1,13, někdy se podobá „zuřivému bláznovi, kterého nikdo nedokáže spoutat; nejsem s to udržet jej v klidu ani po dobu jediného Creda“ Ž 30,16. (Odtud pochází známá definice představivosti: „blázen domu“, prisuzovaná Terezii, která ale ve skutečnosti není její.) Netřeba ji dávat přílišnou důležitost: „duše není totéž co myšlení“ Z 5,2. V symbolizmu hradu duše mysl-představivost náleží k řádu „havěti“, která plení v příkopech v okolí hradu, odtamtud proniknou jako „ještěrky, které se pro svou mrštnost dostanou všude: míním tím drobné myšlenky pocházející z představivosti, které sice nenadělají škodu, často však obtěžují“ H 5,1,5.

Slavnou je Tereziina krátká báseň: Dichoso el corazón enamorado,/ que en solo Dios ha puesto el pensamiento.../ y así alegre pasa y muy gozoso/ las ondas de este mar tempestuoso“. Nakonec je to láska a zamilovanost, které utiší nepokoj mysle-představivosti.

(Přeloženo z knihy *Diccionario de Santa Teresa de Jesús*, Monte Carmelo, Burgos 2001.)

Jan někdy mluví o mysli jako o intelektuální schopnosti člověka; jindy o myšlence nebo myšlenkách, když chce vyjádřit konkrétní úkon této schopnosti.

Nakolik je schopností, mysl člověka má velkou důstojnost a hodnotu, ale jeví se zcela neschopnou pochopit Boha tak, jak je, a také neschopnou ho obsáhnout: „smysl nižší části člověka není ani nemůže být schopen poznat ani obsáhnout Boha, jak je...ani na mysl ani do obrazotvornosti nemůže vstoupit jeho forma ani žádná podoba, která by ho představovala“ V 3,24,2. Jan se namáhá dokázat, jak „žádná stvořená ani pomyslná věc nemůže sloužit rozumu jako vlastní prostředek ke sjednocení s Bohem a jak všechno, čeho může rozum dosáhnout, je mu spíš překážkou než prostředkem, kdyby chtěl na tom ulpět“ V 2,8,1, „a tak je mu nemožné pozvednout oči k božskému světlu a vpravit se do jeho myšlení, protože neví, jak vypadá, poněvadž ho nikdy nespátřil“ ŽP 3,71.

Myšlení nejenže je neschopným, ale mnohokrát bude spíše překážkou a brzdou vůči Bohu V 3,20,3; 3,25,2-3; ŽP 3,34; 3,66. Z toho plyne, že abychom šli k Bohu, nevhodnější cestou bude cesta víry V 2,..., která relativizuje lidské myšlenky, zapomíná na ně, vyprazdňuje se od nich, duše zůstává „svobodná a volná a odpočínutá od všech zpráv a myšlenek“ N 1,10,4, „zbavena všech zálib, myšlenek a představ“ Vyr 4,4. Bude dobré projít zde kapitoly, které Jan věnuje očistě rozumu V 2 a paměti V 3,1-15 s vynikající syntézou této polední kapitoly.

K tomu, co bylo řečeno o myšlení jako rozumové schopnosti, je třeba připojit ještě to, co Jan píše o konkrétních myšlenkách jako o lidských úkonech. První je jisté jasné uvědomění si, v plném souladu s Písmem, jak Bůh zkoumá a jasně vidí myšlenky člověka DP 2,4, a člověk musí „vydat počet z každého sebemenšího slova a myšlenky“ Vyr 1,74.

Podle Jana celé bytí a bohatství člověka má směřovat k Bohu DP 28. Tato teologální radikalizace vyžaduje, aby člověk nasměroval k Bohu všechnu svou aktivitu, také všechny své myšlenky, protože „jediná myšlenka člověka má větší cenu než celý svět; proto je jí hoden jedině Bůh“ Vyr 1,35; nebo řečeno jiným způsobem: „Celý svět není hoden jedině myšlenky člověka, neboť ta náleží jedině Bohu; a tak každou myšlenku, kterou nevěnujeme Bohu, mu ukrádáme“ Vyr 2,36.

Z toho plyne jasné a pevné povzbuzení pro toho, kdo chce dosáhnout dokonalosti: „ať se snaží být vytrvalý v modlitbě a ať ji neopomíná ani uprostřed tělesných prací. A když jí, pije, mluví nebo jedná s osobami světskými nebo dělá cokoli jiného, vždycky ať touží po Bohu a jemu ať oddává své srdce, což je velice potřebné pro vnitřní samotu, v níž se vyžaduje, aby duše v sobě nenechávala utkvět žádnou myšlenku, která by nebyla zaměřena na Boha a na zapomínání všech věcí, které jsou a dějí se v tomto ubohém a krátkém životě“ Rady 9.

Mysl cele zaměřená na Boha, a ne na jakoukoliv jinou věc, bude podle Jana nejlepším důkazem autenticity teologální lásky: „proto jej může duše pravdivě nazývat Milovaný, jen když je celá s ním a neulpívá svým srdcem na něčem mimo něj; a tak obvykle prodlévá ve svých myšlenkách u něho“ DP 1,13. V této teologální zralosti „ve všech věcech, jež se nabízejí jeho mysli nebo zraku, má jen jedinou žádost a touhu“ DP 10,1, kterou je Bůh. Opravdu „všechna její slova a její myšlenky a skutky jsou již Boží a zaměřené na Boha“ DP 28,7.

(Přeloženo z knihy *Diccionario de San Juan de la Cruz*, Monte Carmelo, Burgos 2000.)